

ARAP ŞİİRİNDE TASVİR Depiction in Arabic Petry

Salih ÖZYURT

Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

sozyurt@agri.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9535-7357>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute AİCUSBED 5/1 Nisan/April 2019 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Eser Tanıtım Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	18.04.2021
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	18.04.2021
Sayfa- <i>Pages</i> : 487-492	

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

✓ iThenticate

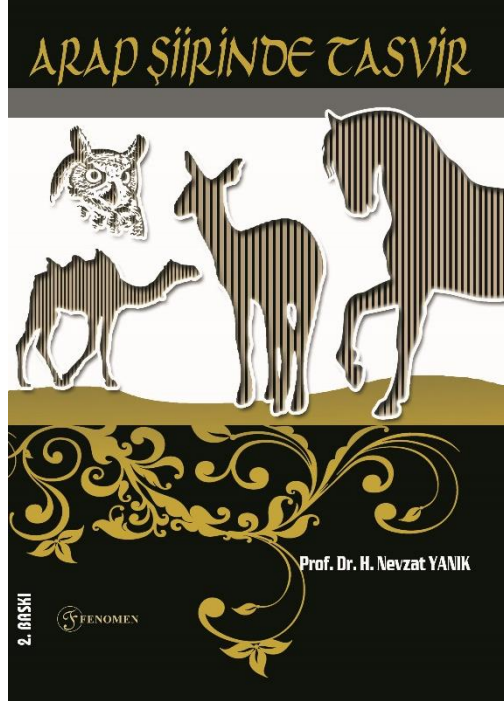
ARAP ŞİİRİNDE TASVİR (Cahiliye-Abbassiler)

(Hazırlayan: Prof. Dr. Nevzat H. YANIK). Erzurum, Fenomen
Yayıncılık, 2. Baskı Aralık 2020. ISBN: 978-605-4370-11-5

Salih ÖZYURT

Bu yazıda Prof. Dr. Nevzat H. Yanık'ın Fenomen Yayınları arasında ikinci baskısı yapılan **Arap Şiirinde Tasvir (Cahiliye-Abbassiler)** adlı kitabı tanıtılacaktır. Prof. Dr. Nevzat H. Yanık, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır. Prof. Dr. Nevzat H. Yanık, sahasında yazdığı çeşitli kitapları ve makaleleriyle tanışmış bir akademisyendir.

Başta Kudame b. Cafer (ö 948) olmak üzere Arap edebiyatı kuramcıları, Arap şiir konularını tasnif ederken, vasfî şiirin en temel konusu olarak

görmüşlerdir. Bundan dolayı Tasvir, Arap şiirinin en temel temalarından birini teşkil eder. Öyle ki İbn Kuteybe, eş-şi'r ve ş-suarâ isimli ünlü eserinde vasf/vasif konusunu ele almayan kasideleri kusurlu ve eksik görmüştür. Arap şiirinin önemli temalarından biri olan tasvirin/tasvir/vasf, Cahiliye döneminden itibaren kasidelerde yer almıştır. Cahiliye döneminden Abbassiler dönemine kadar şiirler incelendiğinde tasvirin, bağımsız şiirler halinde değil, çeşitli konuları içeren kasidelerin içerisinde dolaylı olarak yapıldığı görülür. Ayrıca sanat değeri çok yüksek olmasına rağmen tasvir, Cahiliyeden Abbassilere kadar uzanan edebî çizgide, müstakil bir nazım şekli olmayıp

kasidenin bir veya birden fazla bölümleri içinde yer alan bir tür/konudur. Abbasiler döneminde ise, tasvir, bir taraftan Cahiliye dönemindeki özelliğini korurken, diğer yandan vasf yani tasvir başlığı altında bağımsız şiirlerin yazıldığı da görülmektedir. Prof. Dr. Nevzat H. Yanık Arap Şiirinde Tasvir (Cahiliye-Abbasiler) başlıklı kitabını, bir giriş ve üç ana bölüm altında ele almış ve incelemiştir.

Giriş kısmında; yazar, tasvir konusunu ele almıştır. Bu doğrultuda Batılı ve Doğulu/Arap kaynaklardan hareketle; *Tasvirin Şiirdeki Yeri* (s. 3), *Tasvirin Tanımı* (s. 4), *Tasvirle İlgili Çalışmalar* (s. 6), *Tasvirin Gelişmesi* 'ne (s. 6) yer vermiştir. Bunların ardında *Duyusal Tasvir* (s. 8), *Maddî Tasvir* (s. 9), *Duygusal Tasvir* (s. 11) başlığı altında *Tasvir Türlerini* ele almış ve örnek beyitlerle konuyu izah etmiştir. Ardından tasvirde *Duygunun Önemi* (s. 12), *Hayalin Önemi* (s.14) ve *Duyusal ve Duygusal Tasvirin Karşılaştırılması* 'nı (s. 16) ele almıştır. Yazar, diğer başlıklarda olduğu gibi bu başlıklarda da doyurucu, bilgilendirici bilgiler vermiş, örnek beyitlerle okuyucuyu bilgilendirme yoluna gitmiştir. Giriş kısmının son başlığında Şairlerin diğer konularda olduğu gibi, tasvirde de birbirinden üstün yanları vardır. Bir konuda başarılı, diğer konularda başarılı olmayan şairler olduğu gibi bütün tasvir şiirleri güzel, ancak bazı konulardaki tasvirleri çok güzel şairler de vardır diyerek *Meşhur Tasvir Şairlerine* (s.19) yer vermiş ve İmru'ul-Kays, İbnu'r-Rûmî, İbnu'l-Mu'tez, Kuşâcım adlı şairlerin bütün tasvirlerinin güzel olduğunu ifade etmiştir.

Birinci Bölümde, *Cahiliye Döneminde Tasvir* başlığını taşır. Prof. Dr. Nevzat H. Yanık, bu bölüme, *Genel Bakış* diye bir başlık atarak başlamıştır. Burada adından anlaşılacağı gibi Cahiliye dönemi kasidelerinde tasvir hakkında genel bilgi vermiştir. Yazar, daha sonra *Tasvirin Kaside İçerisindeki Yeri* başlığı altında konuyla ilgili son derece önemli ve kuşatıcı bilgiler vermiştir. Buna örnek olarak: Cahiliye kasidesinde ilk göze çarpan özelliklerden biri konu bütünlüğünün olmamasıdır. Kaside, şairin sunmuş olduğu anılar mecmuası görünümünde olup vezin ve kafiyeden başka ortak bir bağı yoktur (s. 26) diyen yazar, bu durumu istitrâd/konudan konuya geçme teknik terimi ile ifade etmiştir (s. 26). Prof. Dr. Nevzat H. Yanık, Birinci Bölümün ilk üst başlığını *Cahiliye Şiirinde Tasvir Konuları* (s. 28) olarak vermiştir. Bu üst başlık da *Durgun Tabiat Tasvirleri* (s. 28), *Hayvan Tasvirler*(s. 41), *Savaş ve Savaş Aletleri Tasviri* (s. 67) ve *Şarap Tasviri* (s.75) olarak dört alt başlıkta verilmiştir. Şüphesiz ki Birinci Bölümün en ayrıntılı ve doyurucu kısmı, *Durgun Tabiat Tasvirleri* (s. 28-66) başlığını taşır. Bu başlığın alt başlıkları, *Terkedilen Diyar* ile başlar. Yazar burada: Cahiliye

şairlerinin kasidelerinde konular farklı olmakla birlikte, genellikle bazı konulara diğerlerine nazaran çok ağırlık verilmiş olduğu hissedilir. dedikten sonra Bunların en önemlisi, ‘atlat’, yani terkedilen diyarın kalıntılarıdır diyerek konunun önemine değinir. Burada yazarın ifadelerinden terk edilen diyara en çok önem veren şairlerin mu’allaka şairleri olduğunu öğreniyoruz (s. 28). Yazar, bu başlıkla ilintili olarak *Terk Edilen Diyarın Tasvirinde Anlamlar ve Şekiller* başlığında içerik ve söyleme dayalı önemli bilgiler vermiştir. Burada şairin terk edilen diyarı belirlediği andan itibaren hemen oradaki izlerin tasvirine geçtiğini ve bunlarında çoğunlukla hayvan izleri olduğunu görürüz (s. 29). Bunların yanında çadırın etrafındaki ark, çadır kazıklarının bıraktığı izler, kazanların üzerine kurulduğu taşlar, bu taşların islerle kapkara oluşları gibi materyaller, terk edilen diyarın maddi kanıtları olarak karşımıza çıkar (s. 30). Konup göçen sevgilinin terk edilen diyarının tasvirinde, sevgili için gözyaşı döküldüğünü de görürüz (s. 32).

Prof. Dr. Nevzat H. Yanık, terk edilen diyardan sonra Cahiliye kasidelerinde yer alan durgun tabiat tasvirlerine yer verir (s. 32-40). Burada yazar, *Çöl Tasviri* (s. 32), *Gece Tasviri* (s. 34) ve *Yağmur, Bulut, Şimşek Tasviri* (s. 38) alt başlığında değerli bilgiler vermiştir. Burada, tasviri yapılan durgun tabiat unsurunun şiire nasıl yansıdığı örneklerle gösterilmiştir. Yazar, Gece Tasvirinde: Cahiliye şiirinde gece tasviri, şairin üzüntü ve sıkıntılarının anlatılması için bir araçtır (s. 34) diyerek, İmru’ul-Kays’ın kasidesindeki gece tasvirini ele almış ve incelemiştir. Adı geçen yazar, burada derin bilgisini göstermiş, bir şârih gibi donatıcı bilgilerle san ki şerh etmiştir.

Yazar daha sonra Birinci Bölümün ikinci üst başlığında *Hayvan Tasvirlerine* yer vermiştir. Yazar bu bölüme şu ifadelerle başlamıştır: Cahiliye insanına göre hayvanlar, seyahatte yoldaş, tabiat faktörleri karşısındaki mücadelesinde yardımcıydı. Bu bakımdan hayvanların yapı ve özellikleri hakkında geniş bilgiye sahip olan şairler, onların şiirlerinde dış görünüş itibarıyla ve bir bilim adamı dikkatiyle tasvir etmişlerdir (s. 40). Prof. Dr Yanık, bu başlık altında *Deve Tasviri* (s. 41), *At Tasviri* (s. 48), *Yaban Sığırtı Tasviri* (s. 54), *Kartal ve Doğan Tasviri* (s. 62) ve *Kurt Tasvirine* yer vermiştir. (s. 64). Yazar, tasvirini yaptığı hayvanların Cahiliye insanı yanındaki öneminden bahsettikten sonra, bu alanda meşhur olmuş şairlerden ve onların şiirlerinden hem örnek vermiş hem de bu şiirleri yorumlamıştır.

Prof. Dr. Yanık bu bölümün üçüncü üst başlığında *Savaş ve Savaş Araçları Tasvirini* ele almıştır. Bu bölüm *Savaş Tasviri* ve *Savaş Aletleri* alt başlıklarından oluşmuştur. Burada yazar, adı geçen savaşın Cahiliye insanları açısından ne anlam ifade ettiğine açıklık getirdikten sonra, kasidelerde yer

alan savaş sahnelerine ve bu savaşlarda başta ok, yay, kılıç, zırh ve sadak gibi kullanılan aletlere yer vermiş, bunları örnek beyitlerle göstermiştir (s. 67-75).

Birinci Bölümün dördüncü ve son üst başlığı *Şarap Tasvirine* ayrılmıştır. Burada yazar, Cahiliye insanı ile şarap arasındaki bağlantıyı irdelemiş, şarabın Cahiliye insanı için ne anlam ifade ettiği üzerinde durmuş, başta el-A'sâ ve Amr b. Kulsûm olmak üzere Cahiliye döneminde şarabı tasvir eden şairlere ve onların şiirlerine yer vermiştir. Bu bölümde Sâkîlerden, sarkıcı kızlardan ve şarap meclislerinden de bahsedilmiştir (75-83).

İkinci Bölümde, *Emeviler Döneminde Tasvire* ayrılmıştır. Yazar, Birinci Bölüm de olduğu gibi bu bölüme de *Genel Bakış* başlığı ile başlamıştır. Burada Emeviler dönemi tasvir şiirine ve bu dönemde bu şiirlerle tanınmış şairlerden bahsetmiştir (s. 87-91). Ardından yazar, alt başlık *Zu'r-Rummeye* yer vermiştir. Bu hususta şair bize şu bilgileri vermiştir: "Tasvirde Emeviler dönemi şairlerinin öncüsü sayılan Zu'r-rumme, neredeyse bütün şiirlerini tasvire hasretmiştir. Onun tasvir şiirlerinden bazı örnekleri incelemek suretiyle bu döneme ait tasvir şiirleri hakkında genel bir kanaata sahip olacağız" (s. 91-97). Yazar, bu bölümün ilk üst başlığında *Emevî Şiirinde Tasvir Konuları* yer alır. Bu bölümde de üç tasvir konusuna yer verilmiştir: Birinci başlık *Durgun Tabiat Tasvirlerine* ayrılmıştır (s. 97). Bu bölümün alt başlıklarından birincisi *Terkedilen Diyardır*. Burada yazar, Emevi dönemi şairlerinin kasidelerinde yer alan terk edilen diyar tasvirleri hakkında bilgi vermiş bunları örneklerle göstermiş ve Cahiliye döneminde tasviri yapılan terk edilen diyar ile karşılaştırma yoluna gitmiştir (97-101). İkinci başlık *Gece Tasvirine* ayrılmıştır. Burada yazar, Emevi dönemi şairlerinin gece tasvirinde Cahiliye şiirinin etkisinde kaldığını vurguladıktan sonra, et-Tirimmâh'ın gece tasvirine yer vererek, onun İmru'u'l-Kays'ın etkisinde kaldığını örneklerle göstermiştir (s. 101).

Prof. Dr. Nevzat H. Yanık, ikinci bölümün ikinci başlığını *Hayvan Tasvirlerine* ayırmıştır. Bu başlığın alt başlıkları şöyle sıralanmıştır: *Deve Tasviri* (s. 102), *Yaban Sığırtı Tasviri* (s. 104), *Kurt Tasviri* (s. 108), *Doğan Tasviri* (s. 110) yapılmıştır. Bu bölümde yazar, tasviri yapılan hayvanların Emevi dönemi şairleri tarafından nasıl ele alındığını ortaya koymuş, örneklerle göstermiş ve bu konuda da Cahiliye şiirinin taklit edildiğini öne sürmüştür (102-112). Bu bölümün üçüncü ve son başlığı *Şarap Tasvirine* ayrılmıştır. Yazar bu kısmı, ağırlıklı olarak şarap şiirleriyle tanınan el-Ahtal ve Velid b. Yezid'in şiirlerinden hareketle ele almış ve incelemiştir (s. 113-118).

Arap Edebiyatında Tasvir, isimli kitabın Üçüncü Bölümü, *Abbâsiler Döneminde Tasvir* bölümüne ayrılmıştır. Bu bölüm kitabın en hacimli (s. 121-268) bölümüdür. Bu bölümde diğer bölümlerde olduğu gibi, birinci derece kaynaklara dayanılarak ayrıntılı, kuşatıcı ve doyurucu bilgiler verilmiştir. Bu bölüm, ‘Genel Bakış’ başlığı ile başlıyor. Burada Abbâsî dönemi ve şiiri hakkında kuşatıcı ve bilgilendirici bilgiler verilmiştir (s. 121). *Şu’ubiye Hareketi* (s. 122), *Tasvirin Yenileşmesinde Şu’ubiyenin Yeri* (s. 126), *Abbâsî Medeniyetinin Tasvire Etkisi* (s. 127), *Manalarla Oynama* (s. 131), *Bedî’ide teşhis Sanatı* (s. 133) ve *Tasvirde Teşbihin Amacı* (s. 134) olarak yedi başlık altında ele alınmıştır. Bu bölümün ilk üst başlığı *Abbâsiler Döneminin Meşhur Tasvir Şairlerine* yer verilmiştir. (s. 136). Bu bölüm kendi içerisinde hem en geniş hem de en orijinal bölüm olarak karşımıza çıkar (s. 136- 221). Burada *Beşşar b. Burd* (s. 136), *Ebû Temmâm* (s. 142), *Alî b. el-Cehm* (s. 156), *el-Buhturî* (s. 159), *İbnu’l-Mu’tez* (s. 182). *İbnu’r-Rûmî* (s. 198) gibi Abbâsî edebiyatının en seçkin şairlerine ve de tasvir şairlerine yer verilmiştir.

Abbâsî döneminin meşhur tasvir şairleri olarak ele alınan bu kısımda, şairler ve şiirleri iyi etüt edilmiş ve onların tasvir şiirlerinde öne çıkan yönleri bir kuyumcu titizliği ile ele alınıp işlenmiştir. Örneğin Ebû Temmâm anlatılırken, *Nakışlama* (s. 142), *Somutlaştırma* (s. 144) gibi orijinal konular ele alınmış ve örnek beyitlerle izah edilmiştir. Ayrıca adı geçen şairin *Teşhis* (s. 145) sanatını tasvirde nasıl başarılı bir şekilde kullandığı örneklerle gösterilmiştir. Ayrıca *Tasvirlerinde Felsefe ve Kültür Birikimi* (s. 152) başlığında şairin bu konudaki bilgisi ve bunların tasvir şiirlerinde nasıl kullandığı ortaya konulmuştur. Aynı durum *Tabiat Tutkusu ve Bedî’i Sanatlara Düşkünlük* (s. 155) başlığında da görülür. Bu bölümde el-Buhturî’den ayrıntılı ve yoğun bir şekilde bahsedilmiştir. Adı geçen şairin tasvir şiirleri ayrıntılı bir şekilde incelemeye tabi tutulmuş ve on altı başlık altında onun tasvir şiirleri hakkında bilgi verilmiştir. *Tasvirlerinde Yenilikler* (s. 163) başlığı altında *el-Mütevekkil’in Sarayı* ve *Kisrâ’nın Sarayı* olmak üzere başka *Saray Tasvirlerine* yer verilmiştir (s. 164-174). Adı geçen şaire ait *Havuz Tasviri* (s. 174), *Şehir Tasvirleri* (s. 176), *Bahçe Tasvirleri* (s. 177) ile *Savaş Tasviri* (s. 179) bu kısmın dikkat çeken ve öne çıkan diğer tasvir çeşitleridir. Benzer durum İbnu’r-Rûmî için de geçerlidir (s. 198-223). Şairin *Alaycı Tasvir* (s. 203), *Yiyecek Tasviri* (s. 206), *Karikatürvari Tasvir* (s. 219) dikkati çekmekte ve ilk kez kullanılmaktadır.

Üçüncü Bölümde *Abbâsî Döneminde Tasvir Konuları* (s. 223-253) ele alınmış ve on bir tasvir çeşidine yer verilmiştir. Bunlar içerisinde *Gemi Tasviri* (s. 233), *Saray Tasvirleri* (s.247), *Kalem* (s. 249) ve *Mum tasviri* (s. 249),

Yiyecek Tasviri (s. 251) ve *Av Tasviri* (s. 253) gibi tasvir çeşitleri öne çıkar. Yazar burada konuyla ilgili hem bilgi vermiş hem de şairlerin tasvir şiirlerini örneklerle ele alıp incelemiş ve yorumlamıştır. Üçüncü Bölümün son başlığı *Ebû Nuvâs*'a ayrılmıştır (s. 255-264). Burada 'muhtes' şairin tasviri şiirleri hakkında bilgi verilmiş, şiirlerinden örnekler gösterilmiştir. Yazar kitabını Abbasiler döneminde yer alan *Şarap Tasviri* başlığıyla (s. 264-269) bitirmiştir.

Bu çalışma, Arap şiirinde önemli bir yere sahip tasvir şiirlerinin gelişmesini incelerken, diğer taraftan Arapların sosyal hayatlarının şiire yansımaları Türk okurlarının istifadesine sunmaktadır. Ayrıca bu eserin, Türk edebiyatında tasvir konusunda mukayeseli çalışma yapacak bilim insanlarına örnek teşkil edecek kaynak ve yol gösterici bir eser olacağını ümit ediyorum.

Kaynakça

Yanık H. Nevzat, Arap Şiirinde Tasvir (Emeviler-Abbasiler) Fenomen Yayıncılık 2. Baskı, Erzurum 2020.